

**КРЕМЕНЕЦЬКА-ОБЛАСНА ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Кафедра історії та методики навчання

**Методичні рекомендації
до виконання кваліфікаційних (бакалаврських) робіт
з історичних дисциплін та методики їхнього навчання
(правила написання і підготовка до захисту)**

Кременець – 2020

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних (бакалаврських) робіт з історичних дисциплін та методики їхнього навчання (правила написання і підготовка до захисту) / Автор-упорядник : Сеньківська Г., Галішевський В. Кременець: ВЦ КОГПА, 2020. – 31 с.

Рецензент: І. Скакальська, професор, доктор історичних наук КОГПА ім. Тараса Шевченка

Рекомендовано до друку кафедрою історії та методики навчання (протокол № 2 від 08.09.2020 р.)

У методичних рекомендаціях викладені загальні для гуманітарно-технологічного факультету Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка основні вимоги до структури, змісту й обсягу бакалаврської роботи з історичних дисциплін та методики їхнього вивчення, подані рекомендації для організації її виконання, оформлення і захисту.

ЗМІСТ

1.	Організація підготовки роботи.....	4
1.1.	Вибір теми.....	4
1.2.	Етапи підготовки роботи.....	6
1.3.	Написання тексту роботи.....	7
2.	Оформлення роботи.....	7
2.1.	Загальні вимоги до структури.....	8
2.2.	Вимоги до технічного оформлення.....	12
3.	Процедура публічного захисту роботи.....	16
3.1.	Підготовка до публічного захисту.....	16
3.2.	Публічна презентація роботи.....	17
3.3.	Критерії оцінювання роботи.....	19
	Додатки.....	20

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ РОБОТИ

Вибір теми кваліфікаційної роботи завжди має для Здобувача дуже важливе значення, тому що від нього в значній мірі залежить успіх її написання та захисту.

Виконання кваліфікаційної роботи спрямоване на формування у студентів *наступних компетентностей*:

Інтегральна компетентність:

– Здатність розв'язувати в професійній педагогічній діяльності в галузі середньої освіти або в процесі навчання складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теорій та методів педагогічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 6 Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 7 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та введення здорового способу життя.

Фахові компетентності

ФК 6 Здатність до аналізу і синтезу джерел з історії України та краєзнавчих досліджень для використання у практичній професійній діяльності.

ФК 7 Оперування у професійній діяльності базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні періоди історії світу.

ФК 9 Здатність правильно коментувати, анутовати або редагувати тексти і документи, відповідно до критичних канонів дисципліни..

ФК 11 Здатність здійснювати пошук необхідних для освітньої та наукової діяльності джерел гуманітарного знання.

ФК 14 Оволодіння теоретичними основами наукового дослідження для написання курсових та кваліфікаційних робіт.

Програмні результати навчання:

Знання:

ПРН 1 Розуміти контекст, причини та наслідки історичних подій і використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 4 Розглядати суспільні явища у розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу; співставляти історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії.

ПРН 6 Бачити способи розв'язання творчих, проблемних завдань та принципи поєднання науково-предметних і дидактичних знань.

Уміння:

ПРН 9 Користуватися науковою літературою, електронними довідковими виданнями, аналізувати матеріал академічних підручників та навчальних посібників.

ПРН 13 Використовувати комп'ютерні та Інтернет-ресурси і методи для переробки історичних або споріднених даних.

ПРН 15 Розкривати сутність досліджуваної проблеми у навчальних та науково-дослідницьких проєктах з дотриманням вимог академічної доброчесності.

ПРН 17 Застосовувати знання української мови за професійним спрямуванням на практиці.

ПРН 18 Використовувати знання з іноземної мови для спілкування та проведення історичних досліджень.

ПРН 20 Виявляти готовність приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування майбутніх наслідків на основі отриманих професійних знань.

ПРН 21 Здатність до самостійного навчання упродовж життя, розвиток мотивів самоактуалізації у сфері професійної діяльності, уміння застосовувати творчі здібності, які характеризують готовність до створення принципово нових ідей.

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота – це самостійне індивідуальне дослідження, яке є підсумком теоретичної та практичної підготовки в рамках нормативної та варіативної складових освітньо-

професійної програми підготовки бакалавра. Кваліфікаційна робота має бути апробована і перевірена на плагіат та розміщена у репозитарії закладу вищої освіти.

Захист бакалаврської роботи відбувається прилюдно на відкритому засіданні екзаменаційної комісії. Робота екзаменаційної комісії можлива лише за наявності не менше половини її складу та обов'язкової присутності голови комісії

Тематика кваліфікаційних робіт визначається кафедрами факультету відповідно до змісту і завдань навчальної дисципліни. Вона повинна бути актуальною і тісно пов'язаною з вирішенням теоретичних і практичних фахових завдань. За актуальність теми, її відповідність освітньо-професійній програмі, керівництво й організацію виконання відповідальність несе випускова кафедра і безпосередньо керівник роботи.

Найбільш цінними є ті бакалаврські роботи, над темами яких студенти сумлінно працювали протягом кількох років, тобто, які виростили з рефератів, індивідуальних науково-дослідних завдань, доповідей на семінарських заняттях і засіданнях студентських наукових гуртків, участі у науково-практичних конференціях. У такому разі студент мав можливість дослідити тему майбутньої роботи, добре вивчити її історіографію, джерела та інші матеріали і зробити належні висновки й узагальнення. Отже, кваліфікаційне дослідження готується в процесі всього навчання Здобувача у вузі, і тому на кожному новому курсі воно повинно бути подальшим поглибленням розробки обраної проблеми із залученням нових джерел та на більш високому теоретичному і методологічному рівні.

1.1.Науковий керівник бакалаврської роботи призначається завідувачем кафедри з числа викладачів гуманітарно-технологічного факультету, як правило, професорів і доцентів, обізнаних у даній науковій проблемі і здатних надати студенту суттєву організаційно-методичну допомогу в підготовці роботи, її оформленні та захисті. В окремих випадках, крім викладачів гуманітарно-технологічного факультету, керівниками та консультантами можуть призначатися викладачі, співробітники і висококваліфіковані спеціалісти з інших навчальних та наукових установ.

Не підміняючи функцій студента-бакалавра, науковий керівник повинен виступати вмілим, досвідченим і доброзичливим наставником, який діє в таких напрямках:

- керуючись існуючою на кафедрі тематикою кваліфікаційних робіт, допомагає студенту обрати найбільш перспективний і актуальний напрям бакалаврського дослідження;

- ознайомлює студента з вимогами кафедри і факультету щодо підготовки та захисту бакалаврської роботи і коментує їх;

- подає студенту допомогу в розробці календарного плану-графіка на весь період виконання бакалаврського дослідження (від вибору теми до захисту роботи);

- рекомендує студенту необхідну наукову літературу, джерела та картографічні матеріали з теми бакалаврської роботи;

- регулярно, не менше одного разу на тиждень, за складеним на кафедрі графіком проводить зі студентом консультації, які повинні мати змістовний характер обговорення використовуваних прийомів і методів наукового дослідження, джерельної бази роботи, нової наукової літератури, змісту та оформлення окремих структурних частин роботи, практичного значення одержаних результатів тощо;

- контролює хід проведення кваліфікаційного дослідження і разом зі студентом несе відповідальність за виконання затвердженого календарного плану-графіка і за своєчасне подання роботи до захисту в ЕК;

- контролює підготовку студента до захисту, знайомиться з текстом його виступу перед ЕК, дає поради з приводу підготовки до захисту ілюстративного наочного матеріалу;

- складає відзив на бакалаврську роботу та доповідає про його зміст під час виступу на захисті бакалаврської роботи на засідання ЕК;

- за підсумками захисту бакалаврської роботи на ЕК науковий керівник може ініціювати питання про рекомендацію її автора до магістратури, аспірантури або про його заохочення в іншій формі.

Отже, успішність написання і захисту бакалаврської роботи значною мірою залежить від того, наскільки ефективно буде побудована співпраця студентата його наукового керівника.

Після затвердження теми і наукового керівника на всіх кафедрах факультету в обов'язковому порядку вивіщується список студентів та їх наукових керівників, графік строків написання бакалаврських робіт, попереднього захисту, засідання ЕК, а також розклад консультацій студентів зі своїми науковими керівниками.

1.2. Основними етапами підготовки та виконання бакалаврської роботи є:

- вибір теми та її затвердження (на засіданні вченої ради Академії);
- розробка завдання та складання поетапного плану виконання бакалаврської роботи;
- опрацювання літературних джерел;
- збирання фактичного матеріалу під час практик;
- обробка матеріалу із застосуванням сучасних методів статистичного аналізу;
- написання першого варіанту тексту роботи, подання його на ознайомлення керівнику;
- усунення недоліків, підготовка остаточного варіанту тексту, оформлення бакалаврської роботи;
- отримання відгуку керівника бакалаврської роботи;
- подання завершеної бакалаврської роботи на кафедрі;
- внутрішнє рецензування бакалаврської роботи;
- подання електронної версії роботи для перевірки на плагіат (відсоток унікальності бакалаврської роботи повинен становити не менше 50);
- захист бакалаврської роботи на засіданні випускової кафедри;
- захист бакалаврської роботи на засіданні екзаменаційної комісії.

Збирання та обробка необхідного для написання бакалаврської роботи різноманітного статистичного та фактичного матеріалу є найбільш тривалим, складним і відповідальним етапом в науково-дослідній праці студента-дослідника.

Збір матеріалу розпочинається вже на етапі вибору та затвердженні теми. Він включає в себе: по-перше, вивчення опублікованих джерел та літератури за темою бакалаврської роботи і складання першого варіанту її бібліографії; по-друге, вивчення і обробку документальних матеріалів з фондів історичних архівів; по-третє, вивчення речових та архітектурних пам'ятників, які можуть слугувати істотним джерелом наукового дослідження; по-четверте, вивчення й обробку фотодокументів, малюнків та інших графічних матеріалів; по-п'яте, збирання необхідного матеріалу під час різноманітних навчальних практик та польових експедицій, в яких студент брав участь протягом усього свого навчання в академії.

1.3. Закінчивши збирання необхідного фактичного матеріалу, опрацювавши та систематизувавши його, студент переходить безпосередньо до написання тексту своєї бакалаврської роботи.

ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ТЕКСТУ

Виклад змісту бакалаврської роботи повинен відбивати її структуру, бути яскравим, логічним, вільним від загальних фраз і тавтологій, точним з фактичного боку та глибоким у теоретичному відношенні. Повнота інформації та максимальна стислість тексту роботи досягаються викиданням слів, які не несуть смислового навантаження. Студент повинен писати текст бакалаврської роботи своїми словами та добре його редагувати. Перший варіант тексту потрібно писати на окремих аркушах, на одному боці, з полями. Це забезпечить зручність для переробок, вставок і поміток. Під час складання тексту роботи слід постійно консультиватися з науковим керівником. Текст, написаний розбірливим почерком або надрукований, слід подавати по розділах науковому керівнику на перевірку.

КОМПОЗИЦІЯ РОБОТИ

Текст бакалаврського дослідження з історичних дисциплін та методики їх вивчення повинен мати суворо визначену структуру навчально-наукової роботи, основними елементами якої є:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних скорочень (при необхідності);
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- методичний розділ;
- список використаних джерел та літератури;
- додатки (при необхідності).

2.1. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ СТРУКТУРНИХ ЧАСТИН БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

2.1.1. Титульний аркуш є першою сторінкою бакалаврської роботи. Він містить повну назву міністерства, університету, факультету та кафедри, де була виконана робота; назву роботи; прізвище, ім'я, по-батькові її автора та факультет, курс і групу, де він навчається; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові наукового

керівника і, при необхідності, консультанта; місце і рік захисту бакалаврської роботи. Зразок оформлення титульного аркуша представлено в додатку А.

На титульному аркуші бакалаврської роботи має бути підпис студента, а після попереднього захисту обов'язково ставиться віза «Допускається до захисту перед ЕК», яку підписує завідувач кафедри і ставить дату (число, місяць, рік) допуску до захисту.

2.1.2. Зміст містить найменування та номери початкових і кінцевих сторінок усіх структурних частин дипломної роботи, у тому числі її розділів, підрозділів та пунктів (якщо останні мають заголовок). Зразок оформлення змісту представлено в додатку Б.

2.1.3. Перелік умовних скорочень подають перед вступом, якщо в роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, символи, позначки і таке інше. Перелік скорочень повинен бути поданий у вигляді окремого списку. Його треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять скорочення, а справа – їх детальну розшифровку. Зразок оформлення переліку умовних скорочень представлено в додатку В.

2.1.4. Вступ розкриває сутність, значимість і стан вивченості обраної студентом наукової проблеми, підстави і вихідні дані для її розробки. У вступі повинно бути десять обов'язкових елементів, які автор роботи має стисло подати в рекомендованій нижче послідовності:

- обґрунтовується актуальність обраної теми та необхідність її сучасного дослідження на користь України;
- коротко викладається зв'язок обраного напряму історичного дослідження з науковими планами та програмами кафедри, на якій була виконана робота;
- критично аналізується стан наукової розробки теми;
- визначаються об'єкт і предмет дослідження. При цьому необхідно виходити з того, що об'єкт – це процес чи явище, обране для вивчення, а предмет – це те, що знаходиться в межах об'єкту. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і його частка. В об'єкті виділяється та його частина, яка служить предметом дослідження. Саме на нього і має бути направлена основна увага студента, а саме предмет дослідження визначає тему наукової роботи;

- формулюється мета бакалаврської роботи й основні завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети;

Мета формулюється коротко і точно, висловлюючи те основне, що хоче зробити автор, який результат він має одержати. Загальна мета повинна бути чітко сформульована і зрозуміла студенту. Вона може бути деталізована шляхом виділення декількох завдань.

Таких завдань як правило може бути 2–3. Більшу кількість завдань в межах виконання бакалаврської роботи виконати практично не можливо. Завдання, пов'язане з вивченням стану питання в роботі не ставиться. Ставляться завдання щодо емпіричного вивчення питання, обґрунтування практичних рекомендацій, які визначаються результатами даної роботи тощо. Завдання слід формулювати чітко і лаконічно. Послідовність їх визначає послідовність викладу основного змісту наукової роботи. Як правило, кожне завдання формулюється у вигляді доручення: наприклад, «Вивчити...», «Розробити...», «Виявити...», «Встановити...», «Обґрунтувати...» і т. п.

- визначаються географічні та хронологічні межі роботи;
- вказується, у чому полягає наукова новизна і яким є особистий внесок студента у розв'язання даної проблеми;
- наводяться головні методичні положення і методичний апарат дослідження, який є необхідною умовою досягнення поставленої в кваліфікаційній роботі мети;
- визначається джерельна база роботи, в тому числі вказуються матеріали польових експедицій та результати експериментів, у яких брав участь автор і які були ним використані;
- подаються відомості про можливе використання результатів дослідження та рекомендації щодо такого їх використання;
- вказується, яку апробацію пройшла бакалаврська робота чи її окремі положення (публікації студента, доповіді на наукових конференціях та студентських наукових гуртках, семінарських заняттях і т. ін.);
- обґрунтовується структура кваліфікаційної роботи.

Важливу частину вступу займає наукова новизна та практична значущість отриманих результатів. Здобувач має коротко викласти нові наукові положення (рішення), запропоновані особисто. Необхідно показати відмінність отриманих результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (уперше отримано, удосконалено, дістало подальший розвиток). Вступ має бути чітким і лаконічним. Його обсяг має становити від 7 до 10 сторінок машинописного тексту.

2.1.5. Основна частина бакалаврської роботи складається з розділів, які можуть поділятися на підрозділи та пункти. Звичайна робота має 3–4 розділи. Кожний знак має свою назву, порядковий номер і починається з нової сторінки. Виклад матеріалу в кожному з розділів містить певну кількість положень, які не повинні дублюватися в інших розділах. У той же час всі розділи роботи мають бути пов'язані між собою і логічно розкривати суть дослідження у відповідності з його метою і завданнями.

Основному тексту кожного розділу повинна передувати передмова з коротким описом обраного в даному розділі напрямку дослідження. В кінці кожного розділу формулюють висновки із стислим викладом наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу звільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

2.1.6. Висновки – це заключна частина дослідження обраної студентом проблеми, яка на 3–5 сторінках тексту відбиває найбільш важливі висновки з усієї бакалаврської роботи:

- коротко аналізується стан наукового вивчення питання;
- розкриваються методи вирішення проблеми, поставленої в учбово-дослідній роботі:
  - стисло й обґрунтовано викладаються основні результати, що були одержані в бакалаврській роботі, та їх достовірність;
  - оцінюється досягнення поставленої автором мети і повнота вирішення завдань бакалаврської роботи;
  - формулюється перелік рекомендацій щодо наукового та практичного використання здобутих результатів роботи, при цьому особлива увага приділяється можливості впровадження результатів роботи в сучасну навчально-виховну діяльність загальноосвітньої школи або вузу;
- викладаються подальші можливі перспективи роботи над темою.

2.1.7. Методичний розділ є обов'язковим і охоплює частину бакалаврської роботи обсягом у 8–10 сторінок, в якій подається план-конспект уроку або розробка позакласного заходу для учнів старших класів загальноосвітньої школи з його методичним забезпеченням за темою, що розкривається у кваліфікаційному дослідженні. Студент-бакалавр у методичному розділі своєї роботи показує навички щодо

реалізації себе в навчальному процесі як викладача історичних дисциплін. За структурою план-конспект заняття повинен охоплювати: назву теми; модель проведення заняття; показ основних категорій; визначення цілей заняття і потрібного часу; вступне слово вчителя; подання змісту і методики проведення уроку; використання наочних матеріалів та вправ. До методичного розділу можуть додаватися необхідні навчальні матеріали.

2.1.8. Список використаних джерел та літератури має включати інформацію про документальні, статистичні, картографічні та інші письмові джерела і літературу, що були використані в процесі підготовки роботи. Відомості про ці джерела та літературу необхідно подавати у відповідності з вимогами сучасного державного стандарту. З кількох можливих способів групування матеріалів у списку найбільш рекомендованим є розміщення джерел та літератури в порядку їх згадування у тексті за наскрізною нумерацією.

Список використаних джерел складає до 40 джерел.

2.1.9. Додатки не входять у загальний обсяг кваліфікаційної роботи, і тому вони не збільшують його. У додатки слід включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття тексту роботи:

- таблиці допоміжних цифрових даних;
- різноманітні ілюстрації та фотознімки допоміжного характеру;
- тексти або частини текстів оригінальних історичних документів;
- графічний і текстовий матеріал з мережі Інтернет і CD-носіїв;
- авторські оригінали чи макети карт, серій карт, атласів;
- матеріали польових експедицій та протоколи й акти експериментів;
- проміжні математичні доведення і розрахунки;
- опис алгоритмів і програм вирішення задач на комп'ютері, які були розроблені студентом в процесі виконання бакалаврської роботи.

Загальний обсяг бакалаврської роботи – 40-60 сторінок.

НАВЕДЕННЯ ЦИТАТ

Текст бакалаврської роботи студент пише своїми словами, але в необхідних випадках він може вдаватися до цитування певних

документів, джерел чи авторів. Цитування стає обов'язковим у тих випадках, коли мова йде про принципові положення і тому потребує точності їх викладу. При цитуванні необхідно обов'язково дотримуватися таких вимог:

- текст цитати береться в лапки і наводиться у тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання;
- цитування мусить бути повним, без довільного скорочення цитованого тексту і без перекручення думки автора;
- пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення цитованого тексту і позначається трьома крапками;
- при непряму цитуванні (при переказі, при викладенні думок інших авторів своїми словами) слід бути гранично точним у викладі думок автора і коректним при їх оцінці;
- цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те й інше знижує рівень наукової роботи;
- якщо студенту-досліднику необхідно висловлювати своє ставлення до окремих слів або думок цитованого тексту, то після них ставиться знак оклику чи знак питання, які беруться в круглі дужки;
- студент може посилатися тільки на ту літературу чи джерела, які він особисто опрацював;
- кожна цитата має супроводжуватися посиланням на джерело або автора, з яких її взято студентом.

2.2. Вимоги до технічного оформлення.

Оформлення кваліфікаційної роботи повинно проводитися її автором у відповідності з діючими державними стандартами і згідно з тими вимогами, що стали традиційними для гуманітарно-технологічного факультету КОГПА ім. Тараса Шевченка.

Робота оформляється за допомогою комп'ютера. Роздруковується матеріал на одному боці стандартного аркуша паперу А4 (210 x 297 мм) з дотриманням таких розмірів полів: верхнього і нижнього – по 20 мм, лівого – 30 мм, правого – 15 мм.

Під час оформлення бакалаврської роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності та чіткості зображення впродовж усього документу. Кількість рядків на сторінці не більше 30. У кожному рядку повинно бути 60–65 знаків, враховуючи інтервали між словами, інтервал між рядками 1,5, шрифт – 14, Times New Roman.

Номера сторінок указуються справа верхньої частини сторінки без крапок і літерних знаків. Першою сторінкою вважається титульний лист (на ньому цифра 1 не ставиться). Цифра 2 проставляється на сторінці зі змістом.

Кожний розділ починається з нової сторінки. Це ж правило відноситься і до інших структурних частин роботи: змісту, вступу, висновків, списку літературних джерел, додатків. Заголовки робляться в центрі і зверху та знизу відокремлюються від основного тексту одним інтервалом (3 мм). Абзацний відступ має бути однаковим впродовж усього тексту та дорівнювати 1,25 мм. Кожну структурну частину бакалаврської роботи починають з нової сторінки.

Крапки в кінці заголовків і підзаголовків не ставляться і переноси в них не рекомендуються. Розділи повинні мати порядкові номери, позначені римськими цифрами, а підрозділи – арабськими. Нумерація останніх складається із номера розділу і номера підрозділу у данному розділі, відокремленого від номера розділу крапкою. Заголовки розділів не повинні бути останнім рядком на сторінці.

У всьому рукописі слід уникати довгих речень, частого вживання однакових слів, словосполучень і зворотів. Не слід двічі використовувати поняття в одній фразі, розташовувати слова одного кореня близько (навантаження – вантаж, школа – школяр), схожі за звучанням або такі, що зливаються у вимові.

Оформлення таблиць та рисунків. Кожна таблиця чи рисунок має мати свій номер та назву. Таблиці розташовують безпосередньо після тексту, у якому вона наведена вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті бакалаврської роботи. Нумерація таблиць здійснюється в межах розділу. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці, наприклад, «Таблиця 2.1». Для таблиць: у верхньому правому куті пишеться слово Таблиця 1.2. Знизу пишеться назва таблиці. Наприклад,

Таблиця 1.2.

Список авторів нарисів з історії населених пунктів Тернопільської області та наукових консультантів

№ п/п	Назва нарисів	Прізвище автора	Прізвище науковця-консультанта
--------------	----------------------	------------------------	---------------------------------------

1	2	3	4
1.	Борщів	Кононюк О. К.	Харченко В. І.
2.	Мельниця-Подільська	Голик П. В., Біялковський С. М., Голик О. І.	Шпилюк В. А.

Номер таблиці – це номер розділу, у якому вона використана та номер її по-порядку (так, таблиця 1.2. означає, що це 2 по-порядку таблиця розділу І). Нумерація малюнків відбувається аналогічно.

Додатки оформлюються як продовження бакалаврської роботи на наступних її сторінках та розміщуються у порядку появи і посилань у тексті бакалаврської роботи.

Якщо додатки оформлюються на наступних сторінках бакалаврської роботи, кожен з них починають з нової сторінки, їм дають заголовки, надруковані угорі малими літерами з першої великої симетрично стосовно тексту сторінки. Праворуч над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток __» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Ґ, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Один додаток позначається як додаток А.

Нумерація додатків здійснюється в межах кожного розділу. Наприклад, додатки до першого розділу: А.1, А.2 і т. ін.; додатки до другого розділу: Б.1, Б.2, Б.3 і т. ін.; додатки до третього розділу: В.1, В.2, В.3 і т. ін. У разі посилання у тексті на додатки, вказується їх номер, наприклад дод. А.1.

Додатки, розміри яких більше формату А4, враховують як одну сторінку і згортають за форматом листків бакалаврської роботи.

Якщо у бакалаврській роботі як додаток використовується документ, що має самостійне значення і оформлюється згідно з вимогами до документів цього виду, його копію вміщують до бакалаврської роботи без змін в оригіналі. Перед копією вмішують аркуш, на якому посередині друкують слово «Додаток __» і його назву, праворуч у верхньому куті проставляють порядковий номер сторінки.

Сторінки копії документа нумерують, продовжуючи наскрізну нумерацію.

Не прийнято вживати слова «я», «мною»: «проведений мною експеримент», а слід писати «проведений нами експеримент».

При вживанні спеціальних термінів дотримуються таких правил:

1. Одноманітність у всій роботі; не можна одним терміном називати різні поняття і, навпаки, однакові поняття різними термінами.

2. Нові терміни, які вводяться авторами слід докладно пояснювати.

3. Вживати іноземні слова та терміни у випадках, коли:

а) вони є міжнародними, загальноприйнятими;

б) без них не обійтись при викладенні наукових фактів;

в) необхідно ознайомити читачів з новими термінами, які зустрічаються у зарубіжній літературі;

Деякі допустимі скорочення:

а) Допускається скорочення слів «і т. ін.», «і т. п.», «та ін.».

б) Не можна скорочувати слова: «так як», «так званий», «таким чином», «так що», «замість», «наприклад», «біля», «формула», «рівняння», «вправа» і т. п.

в) Не прийнято робити скорочення шляхом довільного злиття слів чи термінів (наприклад: спеціальна вправа – спецвправа).

г) Умовні скорочення наукових термінів повинні бути однаковими по всій роботі.

д) Незагальноприйняті скорочення слід пояснити при першому застосуванні в тексті або в окремому переліку умовних скорочень і позначень.

Прізвища, назви підприємств, установ, організацій у бакалаврській роботі наводяться мовою оригіналу. Скорочення слів і словосполучень виконуються відповідно до чинних стандартів з бібліотечної і видавничої справи.

Повністю завершена, оформлена відповідно до вимог та зброшурована бакалаврська робота з усіма додатками підписується на титульному аркуші студентом і подається на кафедру не пізніше, ніж за півтора місяця до призначеного терміну захисту.

3.1. Завершену бакалаврську роботу Здобувач подає керівникові для перевірки та підготовки відгуку на неї.

У відзиві науковий керівник висловлює свою думку з приводу актуальності теми та її зв'язку з науковими планами програмами

відповідної кафедри; вказує, як студент проаналізував історіографію проблеми та чи визначив він своє місце у її розв'язанні; оцінює джерельну базу роботи, а також загальну методика і основні методи дослідження джерел; називає можливі конкретні шляхи використання результатів бакалаврської роботи; висвітлює ступінь досягнення мети і вирішення основних завдань дослідження, обґрунтованості його загальних положень, висновків і рекомендацій; вказує на відмінності одержаних Здобувачем результатів від відомих раніше, їх наукову новизну; оцінює оформлення роботи.

Керівник оцінює бакалаврську роботу записом: «Рекомендується до захисту», а в разі негативної оцінки – «До захисту не рекомендується». У випадку негативного висновку щодо допуску Здобувача до захисту, це питання виноситься на розгляд засідання кафедри за участю керівника.

Кожна бакалаврська робота направляється на внутрішню рецензію. До рецензування залучаються провідні науково-педагогічні працівники Академії. Для здобувачів, які навчаються без відриву від виробництва, рецензентом може бути фахівець освітньої установи, де він працює. Коло наукових та фахових інтересів рецензентів має відповідати тематиці бакалаврської роботи.

Рецензент має підписати рецензію із зазначенням свого прізвища, імені, по батькові, місця роботи і посади, яку займає.

Завершена бакалаврська робота, підписана автором, разом з відгуком керівника, рецензією та електронним носієм, на якому міститься бакалаврська робота, подається на випускову кафедру для перевірки її на плагіат.

Після перевірки проводиться попередній захист бакалаврської роботи. За результатами засідання кафедри складається протокол.

Після проходження попереднього захисту вирішується питання про допуск здобувача до подальшого захисту перед ЕК. Термін подання роботи – не пізніше ніж за 10 днів до захисту перед ЕК.

Здобувач вищої освіти, у якого бакалаврська робота не відповідає вимогам щодо змісту та оформлення, підготовлена без дотримання затвердженого плану, не містить матеріалів конкретного дослідження, обґрунтованих пропозицій, містить академічний плагіат, не має відгуку, рецензії, до захисту не допускається.

3.2. Публічна презентація роботи.

Для захисту бакалаврських робіт щорічно створюється ЕК відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії в Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка.

Перед захистом Здобувач зобов'язаний ознайомитися з відгуком і рецензією, проаналізувати їх та підготувати відповіді на зауваження.

Безпосередньо на захист здобувач готує доповідь, презентацію (за можливості) та ілюстративний матеріал у вигляді таблиць, рисунків, які унаочнюють результати дослідження, основні висновки, узагальнення й пропозиції, що містяться у роботі. Необхідну кількість та зміст ілюстративного матеріалу автор визначає самостійно, але погоджує його з керівником. Ілюстративний матеріал має бути забезпечений використанням технічних засобів унаочнення та ілюстрації.

Захист бакалаврських робіт проводиться на відкритому засіданні ЕК при обов'язковій присутності голови комісії та керівника бакалаврської роботи (у випадку відсутності керівника з поважних причин, його може представляти завідувач кафедри) і передбачає доповідь Здобувача, яка структурно будується у послідовності від актуальності теми дослідження до висновків і пропозицій.

Здобувач виступає з доповіддю на 10–15 хвилин, зміст якої він підготував раніше і узгодив з науковим керівником. У доповіді студент повинен обґрунтувати постановку проблеми, висвітлити актуальність теми, охарактеризувати історіографію питання і джерельну базу роботи, стисло доповісти про основний зміст, висновки та рекомендації, які витікають із проведеного у бакалаврській роботі дослідження.

Свій виступ студент починає із звернення до головуючого, членів комісії та присутніх. Наприклад: «Шановний голово Екзаменаційної комісії! Шановні члени комісії та присутні!» Далі будувати свій виступ відповідно до підготовленої доповіді. Вільна форма викладу матеріалу не тільки демонструє знання проблеми студентом, а і допомагає утримувати увагу аудиторії.

В процесі захисту випускник про себе говорить в множині — «ми», маючи на увазі себе і свого наукового керівника. Говорячи «наше» замість «моє» підкреслює, що говорить уособлюючи групу спеціалістів (колектив кафедри).

Разом із текстом виступу доречно підготувати ілюстративний матеріал (таблиці, схеми, слайди, мультимедіа), наочні матеріали повинні відповідати структурі доповіді і полегшити виклад тексту.

Отже, процедура захисту кваліфікаційної роботи розкриває не тільки зміст дослідження та його навчально-наукову цінність, але й доповнює уявлення про самостійність виконаної Здобувачем роботи, вільне володіння ним відповідного фактичного матеріалу, знання історіографії проблеми та джерел і в кінцевому підсумку – рівень професійної підготовки фахівця до самостійної педагогічно-наукової діяльності після закінчення вузу.

3.3. Критерії оцінювання роботи.

Комісія за результатом захисту виставляє остаточну оцінку. При оцінюванні враховується:

- Рівень опанування основними проблемами теми, володіння соціально-психологічними категоріями і термінологією;
- Обґрунтування актуальності проблеми, формування мети та завдань дослідження;
- відображення у змісті основних проблемних моментів;
- використання достатньої кількості теоретичних джерел, їх аналіз та цитування;
- вибір і дієвість використаних методів дослідження для використання поставлених завдань;
- обґрунтованість і новизна одержаних даних;
- практична значимість одержаних результатів;
- якість оформлення випускної роботи та ілюстративного матеріалу до захисту;
- якість доповіді та вміння відстоювати та обґрунтовувати свою позицію;
- ступінь самостійності автора в розробці проблеми.
- Вміння робити відповідні висновки та узагальнення.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою КОГПА	За шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	(«відмінно»)

82–89	B	(«добре»)
75–81	C	(«добре»)
67–74	D	(«задовільно»)
60–66	E	(«задовільно»)
35– 59	FX	(«незадовільно з можливістю повторного складання»)
1–34	F	(«незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни»)

За виконання та захист бакалаврської роботи студент отримує 100 балів.

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ ДЖЕРЕЛ

Характеристика джерела	Приклад оформлення

<p>Книги: Один автор</p>	<p>1. Анохіна Т. О. Семантизація категорії мовчання в англomовному художньому дискурсі : монографія. Вінниця, 2008. 160с. 2. Дахно І. І. Історія держави і права :навч. посібн. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 408 с.</p>
<p>Два і більше авторів</p>	<p>1. Голубовська І. О., Корольов І. Р. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики : курс лекцій. Київ, 2011. 223 с. 2. Бірюков І. А., Заїка Ю. О., Співак В. М. Цивільне право України. Заг. частини : навч. посібн. для студ. спец. вузів. Київ, 2005. 304 с. 3. Аномалії в цивільному праві України : навч. практ. посібн. /Р. А. Майданик та ін. ;відп. ред. Р. А. Майданик. 2-ге вид. переробл. та допов. Київ :Юстініан, 2010. 1008 с.</p>
<p>Без автора: Редактор</p>	<p>Спортивная медицина: практические рекомендации / ред. Р. Джексон. Київ : Олимпийская литература, 2003. 384 с.</p>
<p>Укладач</p>	<p>Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Т. 2 : М-Я / авт.-уклад.Ю. Ковалів. Київ. 2007. 624 с.</p>
<p>Переклад</p>	<p>Бэнтли Э. Жизнь драмы / перевод с англ. В. Воронина; предисл. И. Минакова. Москва. : Айрис-пресс, 2004. 416 с.</p>
<p>Багатотомний документ: Загалом</p>	<p>Теорія і методика фізичного виховання : в 2 т. / ред.Т. Ю. Круцевич ; пер. з рос. Л. К. Кожевнікової. Київ, 2008. Т. 1 :Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 392 с. ; Т. 2 : Методика фізичного виховання різних груп населення. 368 с.</p>

окремий том	Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / АН УРСР. Ін-т л-ри ; редкол. : Є. Кирилюк (голов. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1976–1986. Т. 31 : Літературно-критичні праці (1897–1899) / уклад. Ф. Лось. 1981. 596 с.
Матеріали конференцій	Чернілевська О. І. Поняття і ознаки множинності осіб у зобов'язанні. Сучасний стан та перспективи подальшого розвитку правової системи України : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14–15 вересня 2012 р.). Харків, 2012. С. 65–66.
Документи, що продовжуються	Бурбело В. Б. Сучасні концепції дискурсу та лінгвопрагматичні засади дискурсології. <i>Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія</i> . 2002. Вип. 32–33. С. 79–86.
Інші видання: законодавчі та нормативні Документи	1. Закон України про рекламу (за станом на 25 січня 2000 р.) // Верховна Рада України. Київ : Парламентське видавництво, 2000. 20 с. 2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. Дата оновлення : 19.07.2017. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення : 20.08.2017 р.).
Правила	Правила пожежної безпеки в Україні. Затв. Мін-во внутріш. Справ України 30.12.2014. Чинний від 10.04.2015. Київ : Техніка, 2003. 157 с.
Стандарти: збірник стандартів	Правила учета электрической энергии : сб. основных норматив.-техн. док., действующих в обл. учета электроэнергии. Москва, 2002. 306 с.

Окремий стандарт	ДСТУ 3017-2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 2016. 42 с.
Авторські свідоцтва	А. с. 1810306 ССРСР, МКИ5 С 1/469. Способ деминерализации водных растворов / В. Д. Гребенюк, Н. П. Стрижак, В. В. Гончарук, А. О. Самсони-Тодоров, А. В. Гречко. № 4934753; заявл. 08.05.91; опубл. 23.04.93, Бюл. № 15.
Патент	Пат. КМ 98077 Україна. Спосіб одержання езію або йодиду натрію для вирощування монокристалів. Опубл. 10.04.2015.
Заявка	Заявка u 2014 06343 Україна, МПК (2014.04) ВО1J 13/00. Спосіб отримання колоїдного розчину нано часток срібла / О. А. Півоваров, М. І. Воробйова (Україна); заявник та патентовласник ДВНЗ “Укр. держ. хім.-технол. ун-т”. № u 2014 06343; заявл.10.06.14.
Каталог	Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань 2008 року Київ : Академ періодика, 2009. 444 с.
Препринти	Панасюк М. І. ,Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. Безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. Безпеки АЕС; 06-1).
Атласи	Куерда Х. Атлас ботаніки / пер. з ісп. В. Й. Шовкун. Харків, 2005. 96 с.

Бібліографічні показники	Куц О. С. Бібліографічний показчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році. Львів :Укр. технології, 2007. 74 с.
Частина документа: стаття з матеріалів конференцій	Скальський В. Р. Становлення методу акустичної емісії в установах Західного наукового центру. Теорія і практика раціон. проектування, виготовлення і експлуатація машинобуд. конструкцій : праці 2 міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 11–13 лист.2010). Львів. С. 9–10.
стаття з збірника	Герман К. Ф. Розвиток лексики українських говірок Буковини в ХХ ст. Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія : збірник наукових праць. Чернівці, 2008. Вип. 428–429.С. 7–9.
стаття з журналу	Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння. Право України. 2006. № 1. С. 113-116. або Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння // Право України. 2006. № 1. С. 113-116.
стаття з газети	Дубогай О. Д. Щоденник здоров'я школяра. Валеологія. 1999. №7, квітень. С. 2–6.
інтерв'ю	Бубка С. Копенгаген: олімпійські зустрічі : [інтерв'ю з президентом НОК України С. Бубкою про роботу 121 сесії МОК]; інтерв'ю вела Г. Нечасва. Олімпійська арена. 2009. №10. С. 2–4

рецензія	Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір. Вісн. Кн. Палати. 2001. № 12. С. 14–15. Рец. На кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ – поч. ХХ ст.) : монографія : у 2 т. Харків, 2001. Т. 1. 520 с.; Т. 2. 400 с.
Електронні ресурси	1. Кожухівський А. Д. Імітаційне моделювання систем масового обслуговування [Електронний ресурс] : практикум / Черкас. держ. технол. ун-т. Електрон. текст. дані. Черкаси, 2009. 1 електрон. опт.диск. (CD-R). 2. Берташ В. Пріоритети визначила громада // Голос України : електрон. версія. газ. 2012. № 14 (5392). Дата оновлення : 04.08.2012. URL : http://www.golos.com.ua/userfiles/file/040812/040812-u.pdf (дата звернення: 06.08.2012).
Автореферати дисертацій	Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918–1933 рр. : автореф. дис. ...канд. іст. наук. Київ. 2003. 20 с.
Неопубліковані документи: дисертації	Воскобойнікова-Гузєєва О. В. Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи : д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014.
депоновані наукові праці	Трищ Б. М. Оптимізація температурних полів і напружень у квадратній пластині з отвором / ЛНУ ім. Івана Франка. Львів, 2001. 14 с. Деп. В ДНТБ України 11.12.01, № 239.

звіт про НДР	Розвиток науково-видавничої справи на початковому та сучасному етапах діяльності Національної академії наук України :звіт про НДР (заключний) ВД “Академперіодика ” НАН України; кер. Я. С. Яцків. Київ, 2015. 112 с. № ДР 0113U001213.
Архівний документ	Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки // ЦДАВО України (Центр. держ. Архів вищ. Органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8-12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1-3.

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса
Шевченка
Кафедра

**ПОГОДЖЕНО
ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ**
Завідувач кафедри

_____ (назва кафедри)

_____ (ПІБ)

_____ (підпис)

«__» __ _____ 20__ р.

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему

_____ спеціальність

_____ (код і назва)
освітньо-професійна програма

_____ (назва)

Керівник бакалаврської роботи

_____ (науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Виконав _____

_____ (підпис) (Ініціал імені, прізвище здобувача вищої освіти)

Кременець – 20__

Додаток Б
Зразок оформлення змісту бакалаврської роботи

ЗМІСТ

ВСТУП.....

Розділ 1. Теоретичні основи використання біографічного методу на уроках з історії

1.1. Історіографія застосування біографічного методу (огляд літератури).....

1.2. Біографічний метод: зміст, суть, поняття.....

1.3. Біографістика в системі історичних знань.....

Розділ 2. Методика вживання біографічного методу

2.1. Використання біографічного методу у молодших класах.....

2.2. Використання біографічного методу у старших класах.....

Розділ 3. Застосування біографічного методу на практиці

3.1. Конспект уроку з використанням біографічного методу.....

3.2. План-конспект виховного заходу на тему «Діяльність М. Грушевського».....

ВИСНОВКИ.....

Список використаних джерел і літератури.....

ДОДАТКИ.....

Зразок оформлення переліку умовних скорочень
у бакалаврській роботі

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВСК – Всеукраїнська спілка краєзнавців

Держархів Волинської обл. – Державний архів Волинської області

Держархів Тернопільської обл. – Державний архів Тернопільської області

ЗМІ – Засоби масової інформації

ІНВУ – Інститут національного відродження України

НАН України – Національна академія наук України

НАФ – Національний архівний фонд

НКДБ – Народний комісаріат державної безпеки

НТШ – Наукове товариство імені Т. Шевченка

ОУН – Організація українських націоналістів

ТЕС – Тернопільський енциклопедичний словник

ТОУНБ – Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека

УВО – Українська військова організація

УГА – Українська галицька армія

УОТ – Українські освітні товариства

УПА – Українська повстанська армія

УТОШК – Українське товариство охорони пам'яток історії і культури

ЦДІАК України – Центральний державний історичний архів України, м. Київ

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних (бакалаврських) робіт з історичних дисциплін та методики їхнього навчання (правила написання і підготовка до захисту) / Автор-упорядник : Сеньківська Г., Галішевський В. Кременець: ВЦ КОГПА, 2020. – 22 с.

Рецензент: І. Скакальська, професор, доктор історичних наук
КОГПА ім. Тараса Шевченка